

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการนิเทศการศึกษา มีบทบาทเป็นอย่างมาก ในการช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน การจัดการศึกษา สภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา การนิเทศการศึกษา จะช่วยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น เมื่อกล่าวถึงการนิเทศ บุคคลทั่วไปมักเข้าใจว่า ผู้มีหน้าที่นี้เทศก็คือศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีจำนวน ไม่เพียงพอต่อการขยายตัวในด้านจำนวนและขนาดของโรงเรียน ทำให้มีจำนวนนักเรียนและ บุคลากรในโรงเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมาก การนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์จึงไม่เพียงพอและ ทำการนิเทศได้ไม่ทั่วถึง เป็นเหตุให้ไม่สามารถปฏิบัติงานนิเทศไปสู่ระดับห้องเรียนได้ครบ ทุกโรงเรียน การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนโดยบุคลากรซึ่งอยู่ภายในโรงเรียนจึงมีบทบาท มากขึ้น บุคลากรในโรงเรียนที่กล่าวถึงนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ รวมไปถึงครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญด้านการสอน ที่โรงเรียนได้คัดเลือกหรือแต่งตั้งเพื่อช่วยเหลือครูให้พัฒนาวิชาชีพ เพราะงานการศึกษาที่จะ ประสบผลสำเร็จได้นั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งอยู่ที่ครูผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ ได้รับการ ศึกษาอบรมมาอย่างดี ซึ่งจะเป็นผลทำให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญ และวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูได้มีการพัฒนาการจัด การเรียนการสอน คือ การนิเทศการศึกษา เพราะ

การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำ ครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาให้รู้จักวิธีการปรับปรุงงานสอน ช่วยให้เกิด ความเจริญงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครูในการช่วยเลือก และ ปรับปรุงวัสดุประสงค์ของการศึกษา ช่วยปรับปรุงวัสดุและเนื้อหาการสอน ปรับปรุงวิธีสอน และช่วยปรับปรุงการประเมินผลการสอน (Good, 1973)

จากความสำคัญของการนิเทศการศึกษาดังกล่าว กรมสามัญศึกษาจึงได้กำหนดเป็นนโยบายในการบริหารและพัฒนาการศึกษา ปี 2530 ให้มีการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้นครบทุกโรงเรียนในสังกัดในปี พ.ศ. 2534 เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ที่ระบุให้ "ปรับปรุงระบบการนิเทศการศึกษาโดยส่งเสริมให้นำการนิเทศทางไกลและการนิเทศภายในมาใช้พัฒนาบุคลากร รวมทั้งพัฒนาวิชาการนิเทศให้เกิดประสิทธิภาพ" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2530) ซึ่งการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนนั้น เป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายในโรงเรียน มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ หัวหน้าหมวดวิชา เพราะในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนแยกเฉพาะเป็นรายวิชา หัวหน้าหมวดวิชาทำหน้าที่โดยตรงในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของครูภายในหมวดวิชา มีความใกล้ชิดกับครูมากกว่าผู้บริหาร หรือผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นจึงสามารถปฏิบัติงานนิเทศได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากรู้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และยังเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณสมบัติตามที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าหมวดวิชา ดังนั้นหัวหน้าหมวดวิชาจึงเป็นบุคคลที่สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือให้ครูภายในหมวดวิชาจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งตามระเบียบกรมสามัญศึกษา ว่าด้วยการแต่งตั้งหัวหน้าหมวดวิชา และรองหัวหน้าหมวดวิชา พ.ศ. 2522 ได้ระบุอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาไว้ในข้อ 12(6) ว่า "หัวหน้าหมวดวิชาต้องมีหน้าที่นี้เทศงานวิชาการในหมวดวิชาที่รับผิดชอบ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและการใช้วัสดุอุปกรณ์ของข้าราชการครูในหมวดวิชานั้น" การกำหนดหน้าที่ให้หัวหน้าหมวดวิชาซึ่งเป็นบุคลากรภายในโรงเรียนต้องทำหน้าที่นี้เทศงานวิชาการในหมวดวิชาที่รับผิดชอบ จะก่อให้เกิดผลดีต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น ช่วยเสริมกำลังของศึกษานิเทศก์และผู้บริหาร ซึ่งไม่สามารถทำการนิเทศการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และการที่หัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับครู รู้ปัญหาต่าง ๆ ภายในหมวดวิชาที่รับผิดชอบ ทำให้การนิเทศโดยหัวหน้าหมวดวิชามีความเป็นกันเองกับครู การแก้ปัญหาทำได้ตรงจุด การนิเทศติดตามผลสามารถทำได้ตลอดเวลาโดยไม่ขาดความต่อเนื่อง หัวหน้าหมวดวิชาจึงเป็นบุคลากรภายในโรงเรียนที่มีความสำคัญยิ่งผู้หนึ่งในการพัฒนางานวิชาการภายในหมวดวิชา และส่งผลไปยังงานวิชาการของโรงเรียนซึ่งเป็นงานหลักที่สำคัญของการศึกษาในสถาน

ศึกษา ถ้าหัวหน้าหมวดวิชาใช้ความรู้ ความสามารถเอาใจใส่หน้าที่เป็นอย่างดี งานวิชาการ จะมีประสิทธิภาพ เพราะ " หัวหน้าหมวดวิชาที่มีสิทธิเต็มที่ในการดูแลครูผู้สอนให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เต็มตามความสามารถตามตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ "

(ภิญโญ สาร, 2519)

นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา (2527) ยังได้กล่าวถึงผู้นิเทศงานวิชาการภายใน โรงเรียน สรุปได้ว่า เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขตของงาน วิธีการ และบุคลากรขึ้นเพื่อแนะนำชี้แจงให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน เพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมให้เกิดความช่วยเหลือ ซึ่งโดยปกติผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะรับผิดชอบให้การนิเทศหัวหน้าหมวดวิชา และหัวหน้าหมวดวิชาจะรับผิดชอบให้การนิเทศครูในหมวดวิชา หรือหน่วยงานในความควบคุม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าครูในหมวดวิชาเป็นผู้รับการนิเทศโดยตรงจากหัวหน้าหมวดวิชา และมีความใกล้ชิดกันมากที่สุด ดังที่ อาคม จันทสุนทร (2527) กล่าวไว้ในหนังสือบทความทางวิชาการเรื่องการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่า การนิเทศที่ดีและที่ได้ผล จะเกิดขึ้นเมื่อ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีความใกล้ชิดกัน มีกิจกรรมการนิเทศอยู่เสมอ การนิเทศในวงการอุตสาหกรรมธุรกิจนั้นถือว่า ผู้นิเทศคือผู้บริหารระดับแรกของผู้ถูกนิเทศ ถ้าเปรียบเทียบในระบบการเรียนการสอนที่โรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาจะเป็นผู้บริหารระดับแรกของครู และถ้าดูในความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาแล้วจะเห็นว่า หัวหน้าหมวดวิชาก็คือผู้นิเทศของครูชัดเจนที่สุด

จากนโยบายของกรมสามัญศึกษาที่ต้องการให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนทุกโรงเรียนในสังกัด และความสำคัญของหัวหน้าหมวดวิชาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนางานวิชาการในโรงเรียนดังกล่าว จึงสมควรที่จะได้ทำการศึกษว่า หัวหน้าหมวดวิชาปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาในลักษณะใด มีปัญหาในการนิเทศด้านใดบ้าง เนื่องจากการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนโดยหัวหน้าหมวดวิชา จะช่วยพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาได้เป็นอย่างมากดังกล่าว นอกจากนั้นงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษาไว้ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูอยู่ในเขตการศึกษา 6 จึงสนใจและต้องการที่จะศึกษาว่า ปัจจุบันหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 ได้ปฏิบัติหน้าที่นิเทศการศึกษาอย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทาง

สำหรับหัวหน้าหมวดวิชา จัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 6
ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษา ของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษา ของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติงาน การนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 ในปีการศึกษา 2532
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติงาน การนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาตามกรอบงานนิเทศการศึกษาที่กำหนดโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ประกอบด้วยงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 1. การประชุมครูเพื่อวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนการสอนภายในหมวดวิชา
 2. การนิเทศแนะนำให้คำปรึกษาแก่ครู เกี่ยวกับการใช้และการปรับปรุงหลักสูตรในระดับชั้นเรียน
 3. การประชุมวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการนิเทศภายในหมวดวิชา
 4. การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในหมวดวิชา
 5. การนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของครูในหมวดวิชา
 6. การบริการ อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานตามโครงการนิเทศภายในหมวดวิชา
 7. การส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนา
 8. การประสานความร่วมมือด้านวิชาการ
 9. การประชุมอภิปรายผลการปฏิบัติงานตามโครงการนิเทศ

3. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหาในการนิเทศการศึกษา ของหัวหน้าหมวดวิชาตามกรอบงานนิเทศการศึกษาที่กำหนดโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

4. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากับประชากรที่เป็นหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 ในปีการศึกษา 2532

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการวิจัยจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลให้หัวหน้าหมวดวิชา จัดการนิเทศการศึกษาให้ครูในหมวดวิชาได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การปฏิบัติ หมายถึง การกระทำตามหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา

2. การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างหัวหน้าหมวดวิชาและครู เพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูในหมวดวิชาพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

3. การปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษา หมายถึง การกระทำตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ของหัวหน้าหมวดวิชา ร่วมกับครู เพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนครูในหมวดวิชา ตามกรอบงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ที่กำหนดโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

4. หัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง บุคคลผู้ได้รับแต่งตั้งจากหัวหน้าสถานศึกษาให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา ตามระเบียบกรมสามัญศึกษา ว่าด้วยการแต่งตั้งหัวหน้าหมวดวิชา และรองหัวหน้าหมวดวิชา พ.ศ. 2522 หรือผู้ที่ทำการแทนในตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6

5. โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ลพบุรี สิงห์บุรี สระบุรี อุทัยธานี และชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ศึกษาได้แก่หัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 จำนวนทั้งสิ้น 1,109 คน

1.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนของผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คำนวณโดยใช้สูตร ของ Taro Yamane คือ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05

ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าหมวดวิชา 294 คน

1.3 ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่คำนวณได้ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดของโรงเรียน ดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง
หัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

จังหวัด	จำนวนหัวหน้าหมวดวิชา			รวม
	ร.ร.ขนาดเล็ก	ร.ร.ขนาดกลาง	ร.ร.ขนาดใหญ่	
ลพบุรี	18	12	20	50
ชัยนาท	11	15	6	32
พระนครศรีอยุธยา	26	29	15	70
สระบุรี	17	20	12	49
สิงห์บุรี	11	12	6	29
อ่างทอง	11	17	6	34
อุทัยธานี	18	9	3	30
รวม	112	114	68	294

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ และแบบปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย เพศ อายุ อายุราชการ วุฒิกการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และแบบปลายเปิด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และแบบปลายเปิด

วิธีการในการสร้างเครื่องมือ

(1) ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย รายงานการสัมมนาและบทความที่เกี่ยวข้อง
 ช้องกับการนิเทศการศึกษา นำมาเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือ

(2) สร้างเครื่องมือตรวจสอบการปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานนิเทศ
 การศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาตามกรอบที่กำหนดไว้ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไข

(3) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศการศึกษาตรวจ
 เกี่ยวกับความสมบูรณ์ถูกต้อง และความครอบคลุมของเนื้อหาสาระที่จะทำการวิจัย

(4) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือครั้งสุดท้ายแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา
 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้บริการทาง
 ไปรษณีย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการ
 แจกแจงค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษา ของหัวหน้าหมวดวิชา
 วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ส่วนที่เป็นแบบปลายเปิด วิเคราะห์โดย
 รวบรวมวิธีปฏิบัติแล้วนำมาแจกแจงความถี่

4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษา ของหัวหน้า
 หมวดวิชา วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ส่วนที่เป็นแบบปลายเปิด วิเคราะห์
 โดยรวบรวมปัญหาแล้วนำมาแจกแจงความถี่

4.4 นำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

การเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย จะแบ่งออกเป็น 5 บท คือ

บทที่ 1 กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 กล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 กล่าวถึงวิธีดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล

บทที่ 4 กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 กล่าวถึงการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก